

Hikmet Yurdu, Yıl: 6, C: 6, Sayı: 11, Ocak – Haziran 2013/1, ss. 425-431

Ekber'in Veziri Birbâl'in Öğretici Hikâyeleri

Berna Karagözoğlu

Rajnish VIJ

Doktora Öğrencisi

Tahran Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü

bernaji@gmail.com

Özet:

Çocuk edebiyatı milliyet ruhunu ve ülkesini yönetecek genç vatandaşlarına tarihi ve kültürel farkındalığı kazandıran bir araçtır. Eğitim süreci ailedeki ebeveynlerin denetiminde başlar ve devam eder. Tüm Hindistan'da tanınan ve çocuklar tarafından sevilen Ekber Birbâl hikâyeleri Türk kökenli imparator ve onun veziri ve aynı zamanda yakın arkadaşı olan Birbâl arasında geçen eğlenceli olayları ve diyalogları içermektedir. Bu hikâyelerdeki diyaloglar Hintlilerin günlük konuşmasının bir parçası olmuş ve atasözlerine dönüşmüştür.

Bu çalışmanın amacı dünya çapında tanınan Ekber Birbâl anekdotlarının önemli olduğuna dikkat çekmek ve Hindistan eğitim sistemindeki yeri hakkında bilgilendirmektir.

Anahtar kelimeler: Ekler-Bir bal, Ekler, Hint hikâyeleri

Abstract:

Tutorial Stories of Akbar's Vizier (Birbal)

Child literature is a tool to fill the spirit of nationality and the awareness of the history and culture in its young citizen in whom hand the country would be managed and this process starts from curb in the family by the veteran parents and grand parents.

The stories of "Akbar and Birbâl" which is the most famous throughout India and very loving to children contains amusing incidents and talks which occurred between the Turkish rooted Indian emperor Akbar and his minister and close friend Birbâl. These stories have become the part of the Indian talks and proverbs. The aim of this work is to get become aware of the importance of the worldwide anecdotes of Akbar and Birbâl and to get information about the education system of India.

Key words: Akbar - Birbal, Ekber – Birbâl, , Indian tales

Giriş

İnsanlar, çok eski çağlardan beri topluluk hâlinde yaşamışlardır. Her bir toplum zaman içerisinde kendi masal, hikâyeye, efsane, destan gibi sözlü geleneğe bağlı edebî eserlerini üretmiştir.

Halk arasında yüzyıllar boyunca sıra dışı kişilerin, sıra dışı olayları ve özellikleri bu hikâyelerin ana kahramanını oluşturmuştur.

Kahramanların yaşamlarındaki ilginç durumlar nesilden nesle aktararak, sonraki çağlara ulaştırılması sağlanır. Böylece milletler kendi kültürüne ait dokudan oluşturulmuş bu edebi ürünleri vererek okurlarının o bölgeye dair anılarını tazelemesine vesile olur ya da oralara hiç gidemeyenler ve ulaşma imkânı olmayanları hayal âleminde bir yolculukla kendi topraklarında konuk eder.

Hikâyeleri ile tanınmış Hindistan yazarlarına ilham verecek öylesine çok farklılığı bünyesinde barındırır ki o topraklarda fiziken hiç bulunamamış Mevlana da bizlere gönül gözü ile gördüğü Hindistan'ı hikâyelerinde çeşitli örneklerle yaşatır.

Hikâyelerin gerçekçiliğinin okur tarafından hissedilmesi oldukça önemlidir. Çünkü okur zaman içinde hikâyedeki ana kahramanlardan biri ile özdeşleşerek ana kahramanları gerçek hayatına taşır. Elbette bu ana kahramanlar çoğunlukla okur üzerinde olumlu etki yaratmak üzere kurgulanmıştır. Eğer hikâyeler çocuğa hitap edilerek yazılmış ise ahlaki değerler ve toplumsal normlar üzerinde daha çok durulur ve okurun zihninde yeni bir boyut kazandırılması hedeflenir.

Hikâyede işlenen tema çocuğun ilgisini çeken varlıklardan oluşturularak, çocuğun kavrama düzeyinde uygunluk yakalanır. Çocuk hikâyeleri basit, anlaşılabilir, hareketli ve sürükleyicidir. Zaman ve mekân geçişlerinde kopukluk görülmez. Kısa cümle ve paragraflardan oluşan, bol konuşmalı, canlı bir üslup çocuk okurlar için vazgeçilmez olanıdır. Hikâyelerde giriş, gelişme ve sonuç bölümleri de mantığa uygun biçimde devam eder.

Hikâyelerin yazılış biçimleri ve amaçlarından kısaca bahsetmemin nedeni asıl konumuz olan Hint çocuk hikâyeleri alanında önemli bir isme sahip olan Ekber - Birbâl hikâyelerini o toplumun gözüyle anlayabilmektir.

Bugün Hindistan devletinin iftiharla sunup, teşvik ettiği Ekber - Birbâl hikâyeleri çizgi filme dönüştürülmüş, hikâye kitaplarının 400'ü aşkın yerel dil ve lehçeye sahip Hindistan dillerinin hemen hemen pek çoğuna tercümesi yapılmıştır. Ekber-Birbâl hikâyelerinin temalarında dini etkinlik ya da bir felsefeye ait taraftarlık izlerine rastlanmamaktadır.

Hint mitolojisine ait destanlar ve bunlardan üretilmiş masallar, o toplumda Müslüman ailelerce takdir bulmaz, çocuklara anlatılmaz ve çocuklar tarafından okunmasına

fırsat verilmezken Ekber - Birbâl hikâyeleri Müslüman, Hindu, Budist, Sikh , Zerdüş, Hıristiyan dinine mensup kitleler tarafından sınıf ayırt edilmeksizin okunur ve okutulur.

Padişah, otorite ve gücünü Birbâl'in zekasıyla sürdürdüğü için hikâyenin asıl kahramanı Birbâl'dir.

Ekber - Birbâl hikâyeleri tüm Avrupa ve Amerika ülkelerince tanınmıştır. Bizim ülkemizde ise onların varlığından haberdar olan neredeyse kimse yok gibidir. Oysa Ekber - Birbâl hikâyeleri bizim ülkemizde de önemli eserler arasında yerini almalıdır. Çünkü Ekber 16. yüzyılda Hindistan'ı yönetmiş, adaleti ile Hint toplumunun sevgisini kazanan, ölümünün üzerinden asırlar geçmiş olmasına rağmen Hindistan'da hala aynı saygınlıkla anılmakta olan bir Türk yöneticidir.

Ekber - Birbâl hikâyelerini Hintliler asırlardan beri çocuklarına anlatmaktadır. Böylece toplumca benimsenen hikâyelerle çocuklarda okuma alışkanlığı kazandırılmaya çalışılır. Okuma yoluyla kurulan bu ilişki, çocuğu yaşamı boyu etkiler. Bu bakımdan Hint toplumunda her bir çocuk zaman zaman Ekber ya da Birbâl kimliğine bürünmüştür.

Ekber, yönetim sırasında oluşan zorlukların üstesinden gelemediğinde danışmanı Birbâl'in görüşüne başvurur ve Birbâl'in parlak fikirleriyle sorunların üstesinden gelir.

Farklı farklı ülke padişahları tarafından seçilip Ekber'in sarayına gönderilen âlimler sorularıyla Ekber'i köşeye sıkıştırmaya çalışırlar ancak Birbâl'in verdiği cevaplar onları şaşırır, ikna eder ve saraydan ikna olmuş bir biçimde, hoşnutlukla ayrılırlar. Ekber sorulan sorular karşısında başarıyla verdiği onur mücadelelerinin üstesinden Birbâl sayesinde gelebilmektedir. Birbâl'in âlimlere verdiği cevaplar padişah Ekber ile aralarında samimiyetin oluşmasına da vesile olmuştur. Bu nedenle Birbâl, Ekber için sadece bir akıl danışmanı ile sınırlı kalmamış aynı zamanda iyi bir dost ve sırdaş da olmuştur.

Padişah Ekber ülke idaresindeki başarı ve adaletinin yanı sıra yüksek espri anlayışı ile de tanınmıştır. Ekber bazen hizmetinde bulunanları bir araya toplayarak onları yönelttiği sorularla denemiştir. Ancak hizmetkârlarının kendisine verdiği cevaplarından tatmin olmayan Ekber, her defasında Birbâl'in cevabını da dinlemek istemiştir. Ekber, Birbâl'den aldığı yanıtlar ile hem eğlenmiş hem de sarayında öyle bir danışmanı bulundurduğu için kendisiyle ve Birbâl ile gurur duymuştur.

Sorulan sorulara verilen cevaplar ile saray çalışanları sevgiyi, saygıyı, ahlâki değerlerin üstünlüğünü daha derinden algılayabilmişlerdir.

Ağızdan ağıza nesilden nesle aktarılan bu anekdotlar kısa sürede ülke çapında tanınır olmuştur. Bu yüzden Hint toplumu nazarında Ekber'in yönetiminde olduğu dönem diğer padişahların dönemlerinden ayırt edilir ve daha üstün tutulur.

Çok sayıda dillerin, kültürlerin ve inançların varlığına, kast sistemi ve statü farklarına rağmen Ekber – Birbâl hikâyeleriyle Hindistan halkı tek bir noktada birleşerek üzüntüyü, mutluluğu birlikte aynı duyguyla paylaşırlar.

Bilim adamları hikâyenin, evde ve geleneksel anlatımlarda olduğu kadar, eğitimsel teori ve pratikte de özellikle dini ve ahlaki eğitimde, sosyalleştirme ve kültürlenmede oldukça önemli olduğu kanaatindedirler.¹

Çocuk hikâyelerinde başlıca konulardan biri de yakın ya da uzak çevrede yaşananlara karşı duyarlı ve sorumlu olma bilincidir. Ekber - Birbâl hikâyelerinde olaylar sadece yaşanan çevre ile sınırlı kalmamıştır. Alt kıta Hindistan yüzey bakımından oldukça geniş bir alana sahiptir. Bu kara parçasının genişliği hikâyelerde de kendini rahatlıkla gösterir. Güneyde olup bitenler kuzeydekilerle ilişkilendirilir. Hintli okurlar bu sebeple farklı eyaletlerde olup bitenleri, yetiştirilen meyvaları, sebzeleri, farklı farklı hayvan türlerini kısacası kültürel zenginliğe ait ne varsa tüm olguları Ekber - Birbâl hikâyelerinde okurlar ve kendi algılama güçlerine göre bunları görebilme imkânına sahiptirler.

Ekber - Birbâl hikâyelerinden oluşmuş bir kitabı elimize aldığımızda aşırılığa kaçmadan hazırlanılmış güldürü ögesiyle, çocuğun yaş düzeyine uygun nitelikte açıklanmak koşuluyla çizilen resimlerle hikâyelerin süslendiğini görürüz. Çizimler o asra ait kıyafetler ile birebir benzerlik taşımaktadır. Sunulan görsel bilgi ile okur eserin hazırlanmasına olanak sağlayan olayların geçtiği zamana astral bir yolculuk yapar. Belki elimize aldığımız her bir hikâye kitabı elli, altmış sayfayı geçmez ancak kitabın derinliği sayfasının adediyle sınırlı kalmaz tıpkı kitabın kendisini sadece içinde bulunduğu dönemle sınırlı tutmayıp, bugünlere ulaştırdığı gibi.

¹ Muhiddin Okumuşlar, "Din Eğitiminde Etkin Bir Yöntem Olarak Hikâye", **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 21, 2006, 237; Graham Rossiter, "Film and Television: An Introductory Study of the 'Alternative' Religious Stories that Shape the Spirituality of Children and Adolescent", <http://www.acu.edu.au/ren/rosarwfl.htm>, 25.12.2001.

Yöntem Ve Bulgular

Ekber – Birbâl hikâyeleri tüm Hindistan'ı dolaşmıştır. Hindistan sokaklarını dolaşan bizler de aydınından cahiline Ekber Birbâl hikâyelerinin onlar için neyi ifade ettiğini sorarız. Önce yüzde hoş bir gülümseme belirir sonra heyecanla çocukluğa dair anılar uzun uzadıya paylaşılmaya başlanır. Aslında çocukluklarında hikâyeye kahramanlarının yerini almış olduklarının, farkında değildirler o günün büyümüş çocukları.

Ali Fuat Bilkan "Hikâyeyi okuyan ya da dinleyen kişi, hikâyedeki kahramanlardan birini kendisine model olarak seçer ve adeta bunun karakterinde yaşamaya başlar" der.²

Çocukluğun hayallerini süsleyen bu kahramanları anımsayan Hintliler geçmişin izlerini sürer anılarında. Hayal dünyasından sıyrılıp gerçekle yüzleşme anı geldiğinde çocukluk kahramanlarının onları nasıl etkileyip yönlendirdiğini sorarım. Aldığım cevaplarla çıkardığım sonuç şudur ki Ekber ya da Birbâl olan her bir çocuk kendisiyle iftihar etmekte, akli sayesinde topluma yardımcı olabilmenin az ya da çok gururunu yaşamaktadır.

Böylece ahlâki terbiyenin ve toplumsal normların çocuklara kazandırılmasında hikâyelerin önemi bir daha görülmüş olur.

Ekber - Birbâl hikâyelerinde hedeflenen; okura insanı, hayvanı, doğayı, bitkileri sevme, aile bağlarının gücü, dürüstlikle çalışma ve üretme, güç durumda kalan varlıklara yardım etme, kin ve nefret yerine sevgi ve barış, özverili olma, arkadaşlık ve dostluk bağları, anne, baba ve çocuk iletişimi, öğretmen-öğrenci ilişkileri, paylaşma, komşuluk, köy ve kent yaşamı, tehlikeli işlere girişmeme, yaşamın sürprizlere açık olması, okumanın değeri ve hoşgörülü olma gibi insanı insan yapan değerlerin katılması hedeflenir.

Hikâyelerde duygu ile düşünceler ve akıl ile vicdan, etkileşim içindedir. Maddi ve manevi değerler daima bir dengede tutulmuştur. Belki de bu denge sağlanamamış olsa idi günümüz hikâyelerine ne Ekber ne de Birbâl ulaşırdı.

Kahramanlar aracılığıyla hikâyenin kurgusuna göre, okur güler ağlar, olayların üzerinde durur ve düşünür.

---

² Ali Fuat Bilkan, *Masal Estetiği*, İstanbul, 2001, s.45.

Eğlenerek bilgilendirmenin ve erdemli nesiller yetiştirmenin önemine çok eski çağlarda varmıştır Hint toplumu.

Bir çocuk için hikâye, hiçbir zaman sadece zevkle okuyacağı ya da dinleyeceği eğlence aracı olmamıştır. Hikâyeler çocukların içine girip oradaki kahramanlarla beraber yaşayacağı bir yaşam alanıdır da. Çocuklar bu şekilde kendilerine özgü bakış tarzı, yaşam biçimi ve felsefik görüşler edinmeye başlarlar.

Bu sebeple hikâye, kişisel ve ruhsal gelişimi tamamlamaya da yardımcı olur. Hikâyeler ile edebiyat, tarih, sosyoloji, dini öğretiler antropoloji, gibi çok çeşitli alanlardaki bilgiler rahatlıkla kavranabilir.

Kültürel, etnik ve dini geleneklerin iletişimi ile ilgisi olanlar, açıklama, anlama, yorum gibi yöntemleri izlerken sık sık hikâyeye başvururlar.³

Aslında bu anlatılanlar yalnız çocuklarla sınırlı kalmaz yetişkinlerde de mevcuttur. Yetişkinler de hikâye okuduklarında ya da dinlediklerinde aynı duyguları yaşamaktadırlar. Ancak kavrama yetileri gelişen yetişkinler olayları kendi süzgeçlerinde farklı, algılar ve yoğurur.

Sonuç

Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun konulardan oluşan Ekber - Birbâl hikâyeleri kuşkuyla yer vermeden, mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar, kısa cümle ve paragraflarla, bol ve canlı konuşmalara dayalı, sürükleyici bir anlatım ile çocukların seviyesine uygun üslûp birleştirilerek çocuğun kelime hazinesinin gelişmesine katkı sağlarlar.

Hindistan eğitim sisteminde yabancı dil öğrenmek son derece önemlidir. Orada büyüyen çocuk zaten en az üç dille hayata gözlerini açar. Dil ve lehçelerdeki yoğunluk iletişimi güçleştirmiştir. Hint hükûmeti bu sorunu ülke çapında resmi iletişim dilini İngilizce ilân ederek çözmüştür. Zamanında İngiliz sömürgesi olmanın dezavantaj bugün avantaja dönüşmüştür. Bu nedenle Hintliler için İngilizce eğitimi ve öğrenimi gerekli ve önemlidir. Yeni nesle İngilizce öğretimi eski hikâyelerle, destanlarla sürdürülür. Hintliler çocukluklarından beri dinledikleri, okudukları Ekber - Birbâl hikâyeleriyle bir defa daha karşılaşır. Ancak bu defa Ekber ile Birbâl'in amacı halkına kendi kültürleriyle

³ Heinz Streib, Mass Media, **Myth, and Narrative Religious Education**, <http://www.tgkm.unibielefeld.de/hstreib/literatur/massmedia.htm> 25.12.2001.

İngilizce'yi öğretmektir. Hintliler bildikleri hikâyeleri yeni kelimeler ile öğrenmenin hazzına varırlar.

Bu çalışma kısaca geçmişini geleceğe taşımak kaygısı güderek bugünlere taşıyan Hindistan'ın köklü, çoklu kültürünü nasıl koruduğunun basit bir örneğidir.

Kaynakça

Ali Fuat Bilkan, **Masal Estetiği**, İstanbul, 2001.

Allison Busch, "Hidden in Plain View: Brajhasha Poets at the Mughal Court", **Modern Asian Studies**, Cambridge University Press, 2010, s. 267–309

Heinz Streib, "Mass Media, Myth, and Narrative Religious Education", <http://www.tgkm.unibielefeld.de/hstreib/literatur/massmedia.htm> 25.12.2001.

Mac Nairn, "Popular Jokes and Political History The Case of Akbar, Birbal and Mulla Do-Piyaza", **Economic and Political Weekly**, 1995, <http://www.jstor.org/discover/10.2307/4402881?uid=2&uid=4&sid=21101164717427>

Muhiddin Okumuşlar, "Din Eğitiminde Etkin Bir Yöntem Olarak Hikâye", **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 21, 2006, 237-252.